

תקוין שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי

ליל י"ז באדר

השכינה שומרת על ישראל בגלות!

ולכל היד החזקה דא שכינתא דאיהי
יד ה', ובה וביד הנביאים אדמה (הושע
יב, יא). החזקה בגלותא, דלא יכלין לה
פלהו מסאבין. ואיהי יד דאתמר בה:
וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א, ח)
ואוקמוה ידו פשוטה תחת כסא וכו'
לקבל שבים (פסחים קיט.). ודא שכינתא
דאיהי פשוטה בגלותא לקבלא מאן
דתב לגבה למהוי חסי בצלה. ובה ובצל
ידי פסיתיה (ישעיה נא, טז).

ואיהי כף היד, דאתמר בה: כף אחת
עשרה זהב (במדבר ז, יד) וכף איהו
מאה. ורזא דא עשרה ודאי, עשרה
דסלקין למאה. ובה טוב מלא כף נחת
(קהלת ד, ו). ואיהי ה' אצבעות ה'
תמאה. ואיהי פס ידא דקתיבת מלין
לב'שאצור מנא מנא וכו' (דניאל ה, כה).
דהא בכל אתר דאצטריף לאתעבדא
נסא שכינתא אקדימת תמן. בגין כף
לכל היד החזקה בגין נטירו דישראל.

והיא כף היד שנתמר בה: כף אחת
עשרה זהב (במדבר ז, יד), כ"ף הוא
[כמנין] מאה. וזה סוד עשרה ודאי,
עשרה שעולים למאה. ועליה [נאמר]:
טוב מלא כף נחת (קהלת ד, ו). והיא
חמש אצבעות, [כנגד] ה' אחרונה
[שבשם]. והיא כף היד שבתבה מלים
לב'שאצור: מנא מנא וגו' (דניאל ה, כה).
שהרי בכל מקום שצריך להעשות גם,
השכינה מקדימה שם. לפיכך: לכל היד
החזקה, כפי לשמר את ישראל. ולכל

1. עי' זהר בראשית ח"א, כג, ע"א; שם וישב כג, ע"א: "ותהי עליו יד ה' - דא שכינתא".

2. עי' ת"ז תי' כא, מד, ע"א, ולקמן תי' סא.

המורא הגדול - שפוחדים ממנה כל הכוחות הרעים. שאם לא היה כן, היו מטשטשים את העולם, והיא יראת יהוה,³ שיפחדו ממנה תכל.

ולכל המורא הגדול דדחלין מנה בלהו סטריין בישין. דאי לאו הכי הווי מטשטשין לה לעלמא. ואיהי יראת ה' למדחל מנה בלא.

והנה רב המנונא חזקן בא, וכמה צדיקים סביבו. פתח ואמר, רבי רבי, ודאי השכינה היא יד, והיא די עליה כתוב: והעבט תעביטנו די מחסורו (דברים טו, ח), שהיא [השכינה שבאה] אחרי כל [הספירות] ועושה תחומים.⁴ [כמו] שנאמר עליה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי (שמות טז, כט), וזה תחום שבת.⁵ שכל שאר ימים נמצאים למעלה, מקום שאין שם תחום. אבל שבת [דהיינו המלכות], שם יש תחום ודאי, שלא לצאת לחוץ.

והא רב המנונא סבא אתי וכמה צדיקאי סחרניה פתח ואמר, ר' ר' ודאי שכינתא איהי יד ואיהי די. בה והעבט תעביטנו די מחסורו (דברים טו, ח) דאיהי בתראה דכלא ושוית תחומין. דאמר בה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי (שמות טז, כט) ודא תחום שבת. דכל שאר יומין קומין לעלא, אתר דלית תמן תחומא. אבל שבת תמן תחום ודאי, דלא לנפקא לבר.

ומי שנשמר בשבת [שלא לצאת ממקומו], מתקדש בקדשת רבנו, [היות] שהוא אינו יוצא להתערב עם האחרים. לפיכך, השבת בלה בשמירה עומדת. וזה סוד, זכור ושמור. ומי שישנו בשמור, ישנו בזכור (שבעות כב). שהרי מי ששומר על עצמו ולא יוצא ממקום הקדוש - בשמור, אז בפה עטרות עליונות מתעטרות על ראשו מפור של מעלה, אז: ושמרו בני ישראל את השבת (שמות לא, טו) - בשמור,

ומאן דאתגטיר בשבתא, אתקדש בקדשתא דמארה דלא נפק לאתערבא בהדי אחרנין. בגין כך שבתא בלא בנטירו קאים. ורזא דא זכור ושמור. ומאן דאיתה בשמור איתה בזכור (ברכות כ:). דהא מאן דנטיר גרמה ולא נפק מאתר קדישא בשמור, כדין כמה עטריין עלאין מתעטרין על רישה מרזא דלעלא, כדין ושמרו בני ישראל את השבת (שם)

3. עי' ת"ז הק' ה, ע"ב, תי' לג, עו, ע"ב; זהר פנחס רכט, ע"ב: "שכינתא דאיהי יראת ה'": שם רסז ע"א;

4. עי' ת"ז תי' מה, פג, ע"א, תי' סט, קח, ע"א: "שכינתא עלה אתמר: אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה', כב). ואיהו תחומא דכולהו, כגונא דתחום שבת."

5. עי' הקדמת הזהר ח"א, ה, ע"ב, ובת"ז תי' כא, נה, ע"ב.

לשומר אותו. לדרתם (שם) - [דהיינו] לדרתם [זהו מה שכתוב]: אל יצא איש ממקומו, ודאי. אז: ביני וביני בני ישראל וגו' (שם, שם, יז) בכמה מאורות, ובכמה עמדות עליונות.

על ידה [השבת עצמה] געשית הבדלה, המבדיל בין קדש לחול וכו'. שבשעה שנגמרת השבת, וישראל נשמרו על ידה מכל מיני [פוחות] חיצוניות, הם נשארים מבדלים [אחר כך] מכל האמות. שהרי אותה השבת [שנגמרה] לשלמת, ועולים [אחריה] ימים אחרים משם ולהלאה. כמו כן ישראל נשארים מבדלים מכלם, מתקשרים בקדשת רבונם.

ומי ששומר שבת פראוי, נאמר בו: והאכלתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח, יד), וזו נחלה בלי מצרים (שבת קחב), [שזוכה לה] לעתיד לבוא, בזמן שתעבור סמרא אחרא מן העולם. מדה כנגד מדה, כמו שהוא שומר את עצמו בקדשה, בזמן שהתחום נראה [בין הקדשה לס"א], כך יזכה לענג עליון בזמן שתחום שוב לא יצרך [כשלא תהיה הס"א]. נחלת יעקב תהיה בלא מצרים, שהרי מצד הזכר [ז"א] לא נמצאו מצרים, אלא מצד הנקבה

לא, טז), בשומר לנטרא לה. לדרתם, לדרתם, אל יצא איש ממקומו ודאי. כדין ביני וביני בני ישראל וכו', בכמה נהורין בכמה עטרין עלאין.

ובה אתעבידת הבדלה, המבדיל בין קדש לחול וכו'. דבשעתא דאשתלים שבתא וישראל אתנטירו בה מכל זנין דלבר, אשתארו אנון מבדלין מכלהו אמין. דהא ההוא שבתא אשתלים, וסלקין יומין אחרנין מתמן ולהלאה. וישראל הכי נמי משתארן מבדלין מכלם, מתקשרן בקדשתא דמאריהון.

ומאן דנטיר שבתא פדקא יאות, אתמר בה: והאכלתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח, יד) ודא נחלה בלי מצרים (שבת קיח). לזמנא דאתי בזמנא דתתעבר סטרא אחרא מעלמא, מדה כנגד מדה, כמה דאיהו נטיר גרמה בקדשה, בזמנא דתחומא אתחזי, הכי יזכי לענוגא עלאה בזמנא דתחומא תו לא אצטריך. ונחלת יעקב איהי בלא מצרים, דהא מסטרא דדכוּרא לא אשתכחו מצרים,

6. עיין קל"ח, פתח לג' עמ' צז; אדיר במרום קא: "כשיהיה [התיקון] שלם לעתיד לבא, לא תהיה עוד הס"א".

7. מצד ז"א אין מיצר ותחום.

[השכינה]. ולעתיד לבוא [פתוב]: והיה
אור הלכנה [השכינה] כאור החמה
[ז"א] [ישעיה לכו], אז תהיה נחלה בלא
מצרים ודאי.

ועוד, השכינה היא יד, עליה [פתוב]:
ולא תקפץ את ידך (דברים טו), וזה
מצוה לעשות צדקה* שמי שנותן צדקה
לעני גורם לאותו צדיק להתעורר כלפי
השכינה, וממלא אותה בכמה ברכות.
אז נאמר עליה [על השכינה כשמוקבלת
הברכות]: הרחיבי מקום אהלך ויריעות
משכנותיך וגו' (ישעיה נדב), בשביל
שימצא בה מקום לכל, וסוד הדבר:
ארץ הצבי, שמתרחבת לפי הזמן.¹⁰ וזה
סוד: כי בעליך עשיר יהיה צבאות וגו'
(שם שם,ה), [בעליך] - זה צדיק,¹¹ שכמו
שמברך אותה [השכינה], כך הוא
עושה אותה בלי לפגוע במש. ואז נאמר
בה: פתח תפתח את ידך (דברים שם,ח).
פתח - בצדיק. תפתח - בשכינה.

ומי שאינו רוצה לתת צדקה, גורם
לאותה יד [השכינה] שתשאיר בריקות,
ולתקצר, [והרי פתוב]: ולא תקפץ,¹²
ודאי. באותו זמן [שקופץ יד] נאמר
עליה: אל תראוני שאני שחרחרת (שיר

אלא מסטרא דנוקבא. ולזמנא דאתי
והיה אור הלכנה כאור החמה (שם ל,
כו) כדין תהא נחלה בלא מצרים ודאי.

ועוד, שכינתא איהי יד, בה ולא תקפץ
את ידך, (דברים טו, ז) ודא פקודא
למעבד צדקה. דמאן דיהיב צדקה
למסכני גרים לההוא צדיק לאתערא
לגבי שכינתא ומלי לה בכמה ברכאן.
כדין אתמר בה: הרחיבי מקום אהלך
ויריעות משכנותיך וכו' (ישעיה נד, ב)
בגין דישתכח בה אתר לכלא. ורזא
דמלה ארץ הצבי, דאתרוחת לפום זמנא
. ורזא דא פי בעליך עשיר ה' צבאות
וכו' (שם שם,ה) דא צדיק, דכמה
דמברך לה הכי עביד לה מאנא לקבלה
ממש. וכדין אתמר בה: פתח תפתח את
ידך (דברים טו, ח). פתוח בצדיק. תפתח
בשכינתא.

ומאן דלא פעי למיהב צדקה, גרים
לההיא יד דאשתארת בריקניא
ואתקצרת, ולא תקפץ ודאי. בההוא
זמנא אתמר בה: אל תראוני שאני

8. עי' ת"ז תי' יח, לו ע"א.

9. שם תי' כא, נח, ע"א; "ועוד שכינתא אתקריאת צדקה..."

10. עי' זהר תרומה ח"ב, קלו, ע"א. לקמן תיקון שישים ואחד; מאמר הגאולה עמ' פ.

11. זהר בראשית ח"א כ"א ע"ב; אוצרות רמח"ל, עמ' קנב.

12. אדיר במרום עמ' שב: "כי הנוקבא היא דל באותו הזמן, וצריך לה גמילות חסד... והנה על זה נאמר: פתוח תפתח את ידך ולא תקפץ את ידך. כי הקופץ את ידו, גורם לזה הדל" שיהיה בקמיצה ובסיתום..."

א(ו), שעל העני, עומד לפניו הפל בדין [שחרחרות], ומי שלא עושה צדקה [ואינו מאיר לעני בחסד], נאמר עליו: וקרא עליך אל יהוה והיה בך חטא (דברים שם, ט), [חטא] - זה ס"מ שרופך אחריו [אחר העני] להחשיך אורו. ועוד, [פתוב]: והיה בך חטא, זהו חסרון האור, שמתחפך לגביו [של הקופץ ידו], כמו שהוא גרם לאחרים [חסרון אור]. וסוד הדבר [מה שפתוב]: פי בגלל הדבר הזה (שם שם, י)¹³, [והרשו חו"ל]: בגלל הוא שחוזר בעולם (שבת קנא, ב), בגלל ודאי.

ועוד, השכינה היא יד החזקה, שבה הקדוש ברוך הוא חוק את ישראל בגלות. כמו שפתוב: לא ירפך ולא ישחיתך (שם ד, לא). ולכל המורא הגדול - שמי שהשכינה שורה עליו, נאמר בו: וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך, ויראו ממך (שם כח, י). והכל הזמין משה מהתחלה. אשרי חלקו.

והנה מטמרו"ן השר הגדול בא, פתח ואמר, רבי רבי, פאן יש סוד: סומך יהוה לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים (תהלים קמה, יד), זו ג' כפופה [שהרגלים של השכינה נאספות למעלה, כג' כפופה], שבה נמצאת נפילה.¹⁴ וסוד הדבר, רגלים של

שחרחרת (שיר א, ו) דמספינא פלא בדינא קאים לגבה. ומאן דלא עביד צדקה אתמר בה: וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא, דא ס"מ דרדיף אבתרה לאחשכא נהורא. ועוד, והיה בך חטא, חסרונא דנהורא, דאתהפך לגבה כמו דאיהו גרים לאחריני. ורזא דמלה (דברים טו, י) פי בגלל הדבר הזה, בגלל הוא שחוזר בעולם (שבת קנא:) בגלל ודאי.

ועוד, שכינתא איהי יד החזקה דבה אתקיף קודשא בריך הוא לישראל בגלותא, דכתיב לא ירפך ולא ישחיתך (דברים ד, לא). ולכל המורא הגדול, דמאן דשכינתא שריא עליה אתמר בה: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (שם כח, י). פלא אומין משה מקדמיתא. זכאה חילקה.

והא מטטרו"ן שרא רבא אתי פתח ואמר, ר' ר' הכא רזא סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים (תהלים קמה, יד) דא ג' כפופה דבה קימת נפילה. ורזא דמלה, רגלין דשכינתא לתתא הוו מטאן ודאי, דהא בהו תלין

13. הצדקה דומה לפרוטה בצורת גלגל שמתגלגל.

14. עי' ברכות ד, ע"ב; מאמר הגאולה עמ' עד.

השכינה היו מגיעות למטה¹⁵ ודאי, שהרי בהן תלויים כל העולמות התחתונים. וזהו מה שפיתוב: עמדות היו רגלינו בשערך ירושלים (שם קכב, ב). וסוד הדבר: השמים פסאי וגו' [והארץ הדם רגלי] (ישעיה סו, א) - שכל העולם העליון נקרא שמים, וכל העולמות התחתונים נקראו ארץ.

ובגלל רגלים אליו ישראל הולכים שלש פעמים בשנה לבית המקדש, [כמו] שנאמר עליהם: שלש רגלים תחג לי בשנה (שמות כג, יד). ואלו [שלש רגלים הם כנגד] הכתובים [החלק השלישי של תנ"ך], שמשם רוח הקדש שורה על כל ישראל. אימתי? בשמחת בית השואבה¹⁶ בחג השלישי [ספות], שכבר השלמו השלש רגלים [גה"י] להתקשר במקומם. וזה סוד הכתוב: והנה שם שלשה עשרי צאן רובצים עליה (בראשית כט, ב). אז: כי מן הבאר היא [השכינה, בית השואבה] יסקו העדרים (שם) [ישראל, ברוח הקדש].

ועל הר הבית [אמרו]: לא יפגם אדם להר הבית לא במקלו ולא במגעלו (ברכות גר, א; יבמות ו, ב) - אלו מנגעלים שהאבק נדבק בהם, שנאמר עליו: ולא באבק שעל רגליו (שם). וזה סוד הפסוק: יתן יהוה את מטר ארצך אבק [ועפר] (דברים כח, כד), [אבק] - זה

פלהו עלמין תתאין, הדא הוא דכתיב: עמדות היו רגלינו בשערך ירושלים (שם קכב, ב). ורזא דמלה השמים פסאי וכו' (ישעיה סו, א) דכל עלמא עלאה אקרי שמים. וכלהו עלמין [...]. [תתאין] אקרון ארץ.

ובגין רגלין אלין ישראל אגלין תלת זמנין בשתא לבי מקדשא, דאתמר בהו: שלש רגלים תחג לי בשנה (שמות כג, יד). ואלין כתובים, דמתמן רוח הקדש שריא על כל ישראל. אימתי. אלא בשמחת בית השואבה ברגל תליתאה, דכבר אשתלימו תלת רגלין לאתקשרא באתריהו. ורזא דא והנה שם ג' עדרי צאן רובצים עליה (בראשית כט, ב). בדין פי מן הבאר ההיא יסקו העדרים.

והר הבית לא יפגם אדם להר הבית לא במגעלו וכו' (ברכות גר, א). אלין מנגעלים דאבק קאים בהו, דאתמר בה: ולא באבק שעל רגליו (שם). ורזא דא יתן ה' את מטר ארצך אבק (דברים כח, כד) ודא

15. בזמן שהיה תיקון, כנ' פשוטה, כדלקמן ת' יז

16. ירושלמי סוכה פ"ה, ה"א, כב ע"ב; עיין גם סוכה מח, א"ב.

[סוד]: קב [אותיות א"ב] חרובין:¹⁷
ועפר, כמו שנאמר: ונחש עפר לחמו
(ישעיה סה, כה).

קב חרובין. ועפר, כמה דאמרין: ונחש
עפר לחמו (ישעיה סה, כה).

שבזמן התקון המטר שיורד הוא גשמי
ברכה, מצד השכינה. אבל בשעה של
קטרוג, בשנמצאים אלו פוחות הם"א
מקטרגים כלפי מעלה, וכל מה שנמשך
[למטה], לפי הקטרוג [הזה] נמשך.
שהרי בזמן אחר [בשעת התקון], המטר
שיורד הוא מתוק. והסוד [הוא כמו
שאמרו], שעבים עולים ולוקחים מים
מהאוקינוס [וממתקין אותם
ממליחותם].¹⁸ ועליו נאמר [באוקינוס]:
זה הים גדול ורחב ידים (תהלים קד, כה),
ששם המים מלוחים מצד הדין, וכאשר
עולים לתוך אותם עבים, מתבשמים
ברחמים שנוטלים מלמעלה. אבל בזמן
אחר [נאמר]: אבק ועפר, (דברים
שם, שם) לפי הקטרוג, במרירות של דין
קשה. או [כתוב]: מן השמים ירד עליך
עד השמדך (שם). ובגלל אבק זה צריך
להסיר געלים אלו, כמו [שנאמר]: של
געליך מעל רגליך (שמות ג, ה).

דבזמןא דתקונא, מטרא דנחית איהו
גשמי ברכה, מסטרא דשכינתא. אבל
בשעתא דקטרוגא אשתכח אנון סטרא
אחרא מקטרגין לגבי עלא, וכלא
דאתמשך לפום קטרוגא אתמשך. דהא
בזמנא אחרינא מטרא דנחית בסימא
איהו, ורזא דעבין סלקין ונטלין מיא
מאוקינוס, דאתמר בה: זה הים גדול
ורחב ידים (תהלים קד, כה) כדין אנון
מלוחין מסטרא דדינא. וכד סלקין גו
אנון עבין מתבסמן ברחמי דנטלין
מלעלא. אבל בזמנא אחרא, אבק ועפר,
לפום קטרוגא, במרירו דדינא קשיא.
כדין מן השמים ירד עליך עד השמדך
(דברים כה, כד). ובגין אבק דא אצטריך
לשלפא געלין אליו, כגון של געליך
מעל רגליך (שמות ג, ה).

ויש געלים אחרות, שנאמר בהם: מה
יפו פעמיהם בנעלים (שיר ז, ב). שמיין

ואית געלים אחרין דאתמר בהו: מה
יפו פעמיהם בנעלים (שיר ז, ב). דמין

17. על קב חרובין ראה מאמרי ר"ל, דף מו, ב; מבוא שערים ג, ביד; עץ חיים, מט, ז. וכאן קב חרובין הוא רמז לשבירת הכלים; במעשה, חנינא בני, מוזכר בהקשר שלילי כסימן לעניות קשה. וכן אומר הרמב"ם שאכילת חרובים מזיקה לגוף "כחרבות לגוף" הלכות דעות פרק ד, הל' יא. שערי רמח"ל, אגרות פחד"ד, עמ' שצט, סעיף מז, תג, סעיף ג. וכך כותב שם בעמ' ת, סעיף מח: "והנה שליטת המלויים - זהו ממש ענין החרב. וזהו נקרא קב חרובין. ור"ל קב של חרב". וכן בענין החרובים שאכלו רשב"י ובנו, עיי' אדיר במרום ח"א עמ' כ. המילויים של שם הו"ה: י"ט, ל"ז, מ"ו = ק"ב.

18. עיי' תענית ט, ע"ב.

במינו אינו חוצץ, וכלא אתעביד פלו
 חד גופא. אבל נעלין אלין אחרנין
 דאצטריף לשלפא להו, בגין דיתפשטון
 אנון רגלין עלאין לתתא, דלא יתפנשון
 לעלא. דהא בזמנא דחרבנא אתמר
 וחרוץ תשוב אל האלהים וכו' (קהלת יב,
 ז) ודא רוח הקדש דאתפשט באלין
 רגלין, וכדין אתפנשו רגלין לעלא, כמה
 דאמרין: רומה על השמים אלהים וכו'
 (תהלים נז, ו). וכדין חשיבו עלמין
 לאתחרבא, דהא רגלין אלין לא קימין
 לאתקפא להו. ורזא דא דוחק רגלי
 השכינה (ברכות מג:).

עד שנתחזקה השכינה לחזק אותם
 בידיה [במקום רגליהם]. וסוד הדבר
 הוא, שאז השכינה התחזקה בזרוע
 שמאל, שנאמר בת: פחותם על זרועך
 (שיר ח, ו),²¹ וכדי שמאל שלה מחזקת
 אותם שלא יפלו ויחרבו. וזה סוד: ועוד
 ידו נמויה עלינו (ישעיה ה, כה). אז, ולכל
 היד החזקה, זה:

עד דאתקפת שכינתא לאתקפא בהו
 בידיה. ורזא דמלה דכדין שכינתא
 אתתקפת בההוא דרועא שמאלא,
 דאתמר בה: פחותם על זרועך (שיר ח,
 ו). ובידא שמאלא דילה אתקיפת בהו
 דלא יפלו לאתחרבא. ורזא דא ועוד ידו
 נטויה עלינו. כדין ולכל היד החזקה דא

19. ע"פ סוכה לז, ע"ב.

20. עי' קדושין לא, ע"א: ושם מדובר על האדם שהולך בקומה זקופה; וכאן שהשכינה מתפשטת למטה כדי לחזק אלו הכפופים כמו נ כפופה; עי' תיקון הבא. על ענין אסיפת רגלים, או קיפול הרגלים של השכינה, לא נודע לנו הרבה מכתבי הרמח"ל, אולם אפשר ללמוד ממה שפירש רבינו בקל"ח בענין קיפול הרגלים של א"א. הגם ששם, ע"י קפולם דהיינו עלייתם למעלה, ניצולים הכלים ע"י חזרתם למעלה; עיין קל"ח פתח סז עמ' רלז: "קפול רגלי א"א היה הכח הראשון שניתן לכלים הנשברים להתעלות... והאמת שהכלים היו תלויים באלה הרגלים, ובתחילה היו מתקיימים על ידם למטה. ובהקפלים - נתן גם בכלים כח החזרה למעלה"; ראה גם כן פחד סי' נז, שערי רמח"ל קצד; עי' עץ חיים שער ז"א פ"ב, פג, ע"ד. וכאן אצלנו בקיפול רגלי השכינה נגרם חרבן. אולם בכל זאת ישנה הקבלה מסוימת בין רגלי א"א לרגלי השכינה. בשני המצבים התפשטות הרגלים למטה מקימת התחתונים (הכלים) שלא לתת להם ליחרב; תקט"ו תפלות ת' תסח, ת' תצה.

21. זה סוד תפילין של יד - שכינה, ביד שמאל. עי' ת"ז תי' א' י"ח ע"א